Restaurering av Rönne å

Länsstyrelsen Skåne | 010-224 10 00 | skane@lansstyrelsen.se

Rönne å | Ängelholms, Åstorps, Klippans, Eslövs och Höörs kommun | HARO 96

Bild: Exempel på en strömvattensträcka i övre delarna av Rönne å där sten och block dragits in till kanten och det finns behov av biotopvård. Inom några år kommer bland annat lax och havsöring kunna passera förbi Klippan och nå samtliga sträckor i ån. Foto: Länsstyrelsen Skåne.

Bakgrund

Klippans kommuns arbete med att återskapa fria vandringsvägar inom projektet LIFE CONNECTS kommer öppna upp mer än halv Rönne ås längd för havsvandrande fiskarter såsom lax, öring och nejonögon. Uppströms Klippan finns det emellertid ett betydande behov av att återställa påverkade strömvattenmiljöer samt att skapa fria vandringsvägar i Rönne å och dess biflöden. Länsstyrelsen Skåne söker därför pengar från HaV för att, i samarbete med berörda markägare och intressenter, genomföra åtgärder inom ett flerårigt projekt för att förbereda inför att ån åter öppnas upp.

Projektområde

Rönne å är ett av Skånes längsta vattendrag (ca 85 km) och utgör tillsammans med sina biflöden ett av länets största avrinningsområden (huvudavrinningsområde 96) på ca 1 895 km^2. Rönne å flyter från Ringsjöarna genom ett flackt landskap dominerat av jordbruk och lövskog, för att sedan mynna i Skälderviken. Liksom huvuddelen av de skånska vattendragen är ån påverkad av rätning, rensning och dämning. Nedre delen av Rönne å är flack utan strömvattenmiljöer, men ändrar sedan karaktär vid Klippan där lutningen ökar och berggrunden skapar imponerande forsar och unika livsmiljöer. I denna del av Rönne å finns flera definitiva vandringshinder, det första redan ca 38 km från havet. Eftersom fiskvägar inte har installerats vid dessa vandringshinder kan havsvandrande arter, som lax och havsöring, inte på naturlig väg nå lek- och uppväxtområden i avrinningsområdets övre delar. Mer än halva åns längd är alltså inte åtkomlig för havsvandrande fisk. I Rönne å förekommer flera

skyddsvärda arter, som flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla, havsnejonöga, flodnejonöga, sandkrypare, id, öring (havsvandrande och stationär) och lax. Laxbeståndet i ån är unikt genom att den representerar en endemisk stam, som dock förväntas minska i framtiden om möjligheterna till vandring inte förbättras och livsmiljöerna inte återställs. I anslutning till ån förekommer dessutom vattenanknutna arter som utter, kungsfiskare, forsärla och strömstare.

Rönne å och somliga biflöden är helt eller delvis utpekade som *Nationellt särskilt värdefullt vatten för fisket* och *Nationellt värdefullt vatten för naturvården*, *Regionalt särskilt värdefullt vatten* och *Regionalt värdefulla vatten*. Rönne ås dalgång är därtill utpekat som *Riksintresse för naturvården* och *Riksintresse för Friluftslivet.* På flera sträckor berörs Rönne å, Rönne ås dalgång och biflöden av områdesskydd i form av naturreservat och Natura 2000-område.

Under 2019 köpte Klippans kommun de tre kraftverken i Rönne ås huvudfåra i syfte att nedmontera dem för att därigenom återskapa fria vandringsvägar och värdefulla strömvattenmiljöer. Åtgärderna med att återställa Rönne å vid Klippan ingår i LIFE CONNECTS, tillsammans med ett flertal andra åtgärder som ligger inom Natura 2000-områden. Därutöver finns ett betydande behov att återställa bland annat strömvattenmiljöer utanför dessa Natura 2000-områden som Länsstyrelsen Skåne söker pengar från Hav för att genomföra i samarbete med berörda markägare och intressenter inom ett flerårigt projekt.

Orsak till åtgärder

Rönne å och dess avrinningsområde präglas i en betydande utsträckning av historiska och pågående mänskliga verksamheter som har påverkat vattendragets hydromorfologi. Huvudavrinningsområdet domineras av skogsmark (ca 53 procent) och jordbruksmark (ca 30 procent), vilket innebär att stora delar av huvudfåran och dess biflöden har grävts om för en effektivare avvattning. Strömvatten har rensats och meandrande vattendragssträckor har rätats, vilket har medfört att vattendragets kontakt med svämplanet har försämrats, att hydrologin förändrats och att transporten av näringsämnen till havet har ökat. Vidare lider Rönne å och dess biflöden av bristande längsgående konnektivitet till följd av att dammar och kulvertar kan utgöra vandringshinder för organismerna som lever i och i anslutning till vattendraget. Sammantaget leder den förändrade morfologin och den försämrade konnektiviteten till ett homogent och fragmenterat vattendraget med nedsatt biologisk mångfald.

Fysisk påverkan i form av rätning och rensning har främst kartlagts utifrån data insamlad genom biotopkarteringar av vattendrag. Svämplan med restaureringspotential har identifierats dels genom flygfotografering, dels genom att samköra svämplansanalyser med geodata rörande byggnader, markanvändning och höjddata.

Eftersom fria vandringsvägar kommer återskapas inom ramen för detta projekt samt inom projektet LIFE CONNECTS finns det starka skäl att arbete med restaurerande åtgärder även utanför Natura 2000-områden uppströms Klippan, men också i biflöden till Rönne å.

Vad vi vill förbättra

Detta projekt syftar till att återställa hydromorfologin på vattendragssträckor i Rönne å och utvalda biflöden, med särskilt fokus på återställning av strömvatten. Utvalda åtgärder kommer, tillsammans med planerade åtgärder inom LIFE CONNECTS, avsevärt öka områden med lämpliga lek- och uppväxtmiljöer för strömvattenlevande arter, så som öring och lax. Därutöver kommer projektet att fokusera på åtgärdande av vandringshinder och återställning av funktionella svämplan. Målet är att bidra till att nå förbättrad status för de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna, vilket i sin tur kan bidra till att uppnå förbättrad status för de biologiska kvalitetsfaktorerna. Åtgärderna kan förväntas bidra till att på sikt nå miljökvalitetsmålen ”*Levande sjöar och vattendrag*”, ”*Ett rikt växt- och djurliv*” samt till att skapa förbättrade förutsättningar för det rörliga friluftslivet.

Planerade åtgärder och aktiviteter

Projektet *Restaurering av Rönne å* ska pågå under sju år (planerad period 2021–2027) med fokus på *åtgärdande av vandringshinder, återställning av strömvatten* samt *återställning av svämplan*. Inom ramen för projektet ingår även årligen återkommande förberedande aktiviteter, nämligen *förankring av planerade åtgärder*, och *framtagande av underlag till prövningar*. Under projektår 2 tillkommer dessutom ytterligare en aktivitet (*), nämligen *planering av kommande åtgärder*.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 1 (2021):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Pinnån, Lundsmölla, utrivning av vandringshinder – Avsänkning av ett partiellt vandringshinder i form av dammvall. Åtgärdad 2021.
    - Lilla Bäljane å, Röstånga mölla, naturlik faunapassage – Anläggande av omlöp vid ett partiellt vandringshinder i form av kvarndamm. Åtgärdad 2021/2022.
    - Biflöde till Kägleån, Brammarp, naturlik faunapassage – Upptröskling vid partiellt vandringshinder i form av vägtrumma. Åtgärdad 2021.
4. Återställning av strömvatten
    - Rönne å, Brandeborg, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2021.
    - Pinnån, Gångvad, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2021.
    - Ybbarpsån, Herrevadskloster, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2021.
    - Bäljane å, ned väg 13, återställning av substrat och strukturer – Tillförsel av lekgrus till strömvattensträckor. Åtgärdad 2021.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 2 (2022):

1. Planering av kommande åtgärder (*)
2. Förankring av planerade åtgärder
3. Framtagande av underlag till prövningar
4. Återställning av strömvatten
    - Rönne å, Järbäck, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2022.
    - Bäljane å, Hamburg, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2022.
    - Rössjöholmsån, Rössjöholm, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2022.
    - Kägleån, Margretetorp, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2022.
5. Återställning av svämplan
    - Bäljane å, Linneröd, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan genom en bottenhöjning. Åtgärden berör Natura 2000 och naturreservat. Åtgärdad 2022/2023.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 3 (2023):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Återställning av strömvatten
    - Smålarpsån, ned Smålarp, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2023.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 4 (2024):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Återställning av strömvatten
    - Bäljane å, Hyllstofta ned bro, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Åtgärdad 2024.
    - Bäljane å, Linneröd, återställning av substrat och strukturer – Komplettering med substrat inom tidigare åtgärdad vattendragssträcka. Åtgärdad 2024.
4. Återställning av svämplan
    - Skärån, Lierna, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställd basnivå genom en återställd bestämmande sektion. Åtgärden berör Natura 2000 och naturreservat. Åtgärdad 2024.
    - Bäljane å, nedre delen, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställd basnivå genom återställda bestämmande sektioner. Etapp 1 avslutad 2024.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 5 (2025):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Biflöde till Skärån, Tostarp, utrivning av vandringshinder – Utrivning av kulvert och restaurering av vattendragsfåra. Åtgärdad 2025.
    - Snällerödsån, Ågerupsmölla, naturlik faunapassage – Justering vid tidigare åtgärdat vandringshinder. Åtgärdat 2025.
4. Återställning av strömvatten
    - Bäljane å, nedre delen, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten. Etapp 1 avslutad 2025.
5. Återställning av svämplan
    - Bäljane å, Hyllstofta, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställd basnivå genom återställda bestämmande sektioner. Etapp 1 avslutad 2025.
    - Klövabäcken, nedre delen, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställd basnivå genom återställd bestämmande sektion mm. Åtgärdad 2025.
    - Längstebäck, upp Kroken, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställda basnivåer genom tillskapande av död ved. Åtgärdad 2025.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 6 (2026):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar

3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Klingstorpabäcken, Klingstorp, utrivning av vandringshinder – Avsänkning av partiellt vandringshinder i form av obsolet damm. Åtgärdad 2026.
4. Återställning av svämplan
    - Bäljane å, Hyllstofta, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställande av planform inkl. basnivå genom återställd bestämmande sektion. Åtgärdad 2026.
    - Klingstorpabäcken, Klingstorp, återskapande av våtmark/översvämningsområde – Återställande av planform inkl. basnivå genom återställd bestämmande sektion. Åtgärden berör naturreservat. Åtgärdad 2026.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 7 (2027):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Rössjöholmsån, utrivning av vandringshinder – Avsänkning av partiellt vandringshinder i form av dammrest. Åtgärdsbeskrivning framtagen.
    - Rössjöholmsån, utrivning av vandringshinder – Avsänkning av partiellt vandringshinder i form av dämme. Åtgärdsbeskrivning framtagen.
4. Återställning av strömvatten
    - Lilla Bäljane å, Röstånga, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block/sten.
5. Återställning av svämplan
    - Bäljane å, Hyllstofta, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan genom återställd bestämmande sektion.
    - Bäljane å, Ebbarp, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan genom att återställa bestämmande sektion.
    - Klövabäcken, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställd planform inkl. basnivå genom återställ bestämmande sektion. Åtgärden berör Natura 2000 och naturreservat.

Planerad uppföljning

Biologisk uppföljning kan komma att utföras vid åtgärdade vattendragssträckor genom uppföljande elfisken. Resultat registreras i den nationella databasen *Svenskt elfiskeregister, SERS*. Uppföljning ingår dock inte som avgränsad aktivitet i detta projekt.

I samverkan med

Projektet kommer att ske i samverkan med berörda kommuner, fastighetsägare, fiskevårdsområden och vattenråd. Huvudmannaskap för åtgärder kommer att fördelas efter dialog med berörda parter.

Bilagor

Bilaga 1 – Projektområde

Bilaga 2 – Exempelbilder

Bilaga 1 – Projektområde

Bild: Kartan visar Rönne ås huvudavrinningsområde (röd avgränsing) samt aktuellt projektområde (rosa markering) för projektet Restaurering av Rönne å. Åtgärder planeras på olika platser inom projektområdet.

Bilaga 2 – Exempelbilder

ÅTGÄRDANDE AV VANDRINGSHINDER

Bild: Exempel på ett partiellt vandringshinder i form av ett delvis raserat dämme i Pinnån, Rönne å, som kommer att rivas ut under projektår 1.

Bild: Exempel på ett åtgärdat vandringshinder vid Ågerupsmölla i Snällerödsån, Rönne å. Hindret åtgärdades genom utrivning av dämmet samt utläggning av block och sten upp- och nedströms.

ÅTERSTÄLLNING AV STRÖMVATTEN

Bild: Exempel på blockrensad strömsträcka vid Järbäck i Rönne ås huvudfåra. Block och sten har tagits från fåran och lagts i rensvallar längsmed strandkanten.

Bild: Exempel på blockrestaurerad stömsträcka vid V Sönnarslöv i Rönne ås huvudfåra. Block och sten har tagits från rensvallar längsmed strandkanten och lagts tillbaka i fåran.

ÅTERSTÄLLNING AV SVÄMPLAN

Bild: Exempel på återmeandrad sträcka vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätade diket (längsmed trädridån till väster) har lagts igen.

Bild: Exempel på återställt svämplan vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätad diket (till höger) har lagts igen.